

del territori als municipis (vegeu la «Bibliografia»), una guia pràctica per a ajuntaments i entitats locals. També, a més de les Administracions, hi ha el suport dels parcs naturals; per exemple, el Parc Natural de la Zona Volcànica de la Garrotxa aplica mecanismes de custòdia des de fa molt temps: als propietaris d'aquestes zones, el que al principi els semblava un desavantatge –pel fet que creien que per estar en un parc natural no podrien fer-hi res– han vist que al capdavant podia ser un avantatge: el benefici de rebre ajudes, de promoure millores per a les finques, etc.

Què passa amb les infraestructures que es projecten quan afecten indrets on es vol arribar a acords o on ja s'hi ha arribat?

De fet, nosaltres, l'oficina tècnica de la XCT, no intervenim en els acords. Ara bé, cal tenir en compte que els acords responen, sobretot, al principi de voluntarietat, és a dir, que el propietari s'hi acull de manera voluntària, vulgui realitzar unes actuacions o respecti un bosc madur..., que no faci una «rompuda» (que això passava molt en rouredes a Osona). Però, és clar, si el propietari és algú que ha adquirit un terreny per especular-hi (fer un polígon, cedir el terreny per a l'expropiació), l'acord de custòdia no té encara una validesa normativa i es trenca el pacte. Però hi ha casos en què es troben altres fórmules... En ocasions sí que es busca la compensació, com ha passat, per exemple amb l'Ajuntament d'Esparreguera i un propietari, que tenia un terreny a la vora del riu on volia construir i es va acordar de fer-li una



ELS MEMBRES DE L'OFICINA TÈCNICA DE LA XCT AL PRAT DE CASSÀ DE LA SELVA, EN EL TRANSCURS DE LA IV REUNIÓ DE LA XARXA. D'ESQUERRA A DRETA: MARTA OLLICH (ECONOMISTA), CAPTADORA DE FONS DE LA XARXA; JORDI PIETX (BIÒLEG), DIRECTOR I UN DELS PIONERS DEL GRUP IMPULSOR DE LA XCT; REBECCA MORENO (AMBIENTÒLOGA), RESPONSABLE D'INICIATIVES; HERNÁN COLLADO (ADVOCAT), RESPONSABLE JURÍDIC; ELENA SIXTO (PUBLICISTA), RESPONSABLE DE COMUNICACIÓ; I, SÒNIA GARCIA (ADMINISTRATIVA), RESPONSABLE D'ORGANITZACIÓ.

sobre els trams de riu a preservar, sinó si la gent es compromet realment en la seva custòdia, perquè això fa créixer la consciència ecològica dels que s'hi impliquen, sobretot escolars i gent jove... La custòdia ha d'anar molt en aliança de la participació social, del voluntariat corporatiu (les fundacions, com la Fundació Natura que fa aliances amb empreses per aconseguir patrocinis): grups de voluntaris de les empreses que el dissabte van, per exemple, a l'estany de Sils, aprenen i s'ho passen molt bé. Aquesta tasca de sensibilització és bàsica.

Tanmateix, més enllà de la custòdia, o precisament pel fet mateix d'aquesta necessària salvaguarda del territori, no caldria jutjar el model de societat que ens aboca just a la depredació del nostre entorn natural?

Sens dubte, la sensibilització social que

de fet, uns productes de qualitat que estan permetent la sostenibilitat d'unes finques –agràries, boscanes, forestals– que d'una altra manera potser haurien desaparegut. Enguany, un dels nostres lemes ha estat, precisament, «Conservant tot conreant», de què s'ha fet un curs, i, a més, posem a disposició dels pagesos que ho vulguin experts en pràctiques sostenibles en l'agricultura. Els acords de pràctiques agràries sostenibles són acords de custòdia. Aquest no deixa de ser l'altre vincle important que té la custòdia amb la societat, amb independència que qualsevol persona es pot fer membre de les entitats que formen part de la XCT: moure's en el seu municipi, esbrinar què s'hi podria fer, etc. El diàleg, en aquest sentit, és una peça clau d'aquesta tasca d'extensió de la custòdia; el sol fet de parlar amb un propietari i donar-li informació i

de seguida ens hi posem en contacte per veure si hi pot haver algun tipus d'adhesió a la xarxa. Només cal recordar que en aquests moments comptem amb 235 acords de custòdia i 87 entitats (a més de 13 persones a títol individual; vegeu la pàg. 10). La xarxa, en certa mesura, s'ha estès arreu dels territoris catalans: a Andorra, al País Valencià (on s'està creant l'associació Avenença, amb les mateixes finalitats) i a les Illes, amb el GOB (Grup d'Ornitologia Balear) o la nova associació ICTIB (Iniciativa per la Custòdia del Territori a les Balears) que s'hi està endegant. D'una altra banda, si es mira el mapa dels territoris custodiats a Catalunya, es veu clarament que les terres ponentines i de l'Ebre hi tenen molt poc a dir i segurament és per una manca de voluntat política i de sensibilitat social. En aquests indrets, els pocs acords signats han estat impulsats per petites entitats locals (com la Bassa Roja o Egrell), però la resta és un problema de planificació territorial. En els territoris on la gent històricament s'ha mogut més per conservar el territori (posem per cas la Garrotxa) és on ara hi ha la possibilitat de més acords.

Heu tingut o teniu la sensació que els territoris custodiats són o poden esdevenir una mena d'estrany oasi en un entorn cada cop més degradat?

Una vegada ens van dir que això de la custòdia, tal com ho pintem, semblava *Alicia en terra de meravelles*, perquè, és clar, és molt bonic, no?, però no hi ha tan bona voluntat en el món i en la societat; hi és, però res impedeix que

«És molt important que tothom es faci responsable dels acords de forma voluntària..., així augmenta el grau de consciència dels implicats i de la societat civil.»

permuta; aquest terreny, doncs, finalment se'l va quedar l'Ajuntament, que junt amb els d'Abdera i d'Olesa tenen un acord amb Seo/Bird Life per tractar de preservar les ribes fluvials. A nivell personal, crec que en el cas de les grans infraestructures vials cal cercar com sigui aquestes compensacions: cada petita pèrdua de territori s'ha de poder veure compensada tant quantitativament com qualitativa per un altre territori que caldrà preservar. Per cada hectàrea aixafada cal conservar-ne pel cap baix una altra.

Com actua la Xarxa en aquests casos?

En aquest sentit, la XCT pot fer més el paper d'aconseguir que les administracions locals s'hi impliquin; el fet que els ajuntaments arribin a acords serveix d'exemple per als altres de com les iniciatives locals es poden portar a terme amb voluntat i responsabilitat. Un altre factor fonamental en la custòdia és la participació social, com és el cas del Projecte Rius, de l'associació Hàbitats, en què no compten tant els acords

comporta la participació en la xarxa de custòdia del territori ha de menar a un grau més alt de la conscienciació ecològica de la nostra societat: participar en la custòdia comporta el creixement d'aquesta conscienciació ecològica. Dels estudis que s'ha fet per a la captació de fons en resulta que les entitats i ONG conservacionistes i ecologistes reben menys ajuts que no pas la resta, perquè pel que sembla a nivell públic es percep i es dona més importància a les ajudes socials. És bàsic, doncs, aquest creixement de la consciència ecològica, perquè cal un suport social i institucional, imprescindible en molts casos per organitzar-se i autofinçar-se. Les idees són moltes i a vegades falten aquests suports.

Com quines, d'idees?

Per exemple, fa temps que em ronda la idea de fer un mercat de la custòdia, relacionat amb la gastronomia, de manera que la gent conegui i pugui adquirir els productes que són fets en les finques on hi ha acords de custòdia;

rebre'n ja és un primer pas molt important. Quan s'aconsegueix l'acord, evidentment, cal fer-ne un seguiment, un contacte periòdic, etc., i això vol dir que les entitats han d'estar mínimament consolidades per poder portar-ho a terme. En el cas de les finques agrícoles i dels seus productes és de destacar que la Fundació Territori i Paisatge està treballant en la pròxima publicació d'un catàleg del mercat de custòdia.

En la custòdia al nostre país hi són tots els que estan? És a dir, detecteu gent que potser està fent custòdia però que no forma part de la XCT?

Nosaltres som molt rigorosos: el nostre inventari (es pot consultar en línia a www.custodiaterritori.org/inventari/) es basa en els acords; sempre hi ha d'haver un compromís entre les dues parts, i això és el que es comptabilitza. És clar que hi ha altres acords que no passen per la xarxa, com per exemple els que s'aconsegueix actualment entre els anomenats «masovers urbans». En els casos, com aquest, que detectem

t'hi continuï acostant per arribar a acords i compensacions. No tot són coses innocents: hi ha algú que cobra per no talar un bosc madur i això també és un acord de custòdia, perquè hi ha d'haver una compensació (això és el que passa en els boscos madurs del Pallars Sobirà)... i el propietari content, perquè conserva sense perdre. La custòdia no deixa de ser un intercanvi que busca d'equilibrar intencions i interessos de les dues parts. De fet, en moltes finques on s'arriba a acords de custòdia el primer que es fa és buscar la declaració de refugi de fauna salvatge (la majoria de finques de la Fundació l'aconsegueix bastant ràpid) o, en el cas marí, de reserva marina, com la de Ses Negres, a Begur o la que la Fundació Natura té al Garraf.

Quin seria el vostre ideal pel que fa a la custòdia?

A nig termini, que la custòdia fos reconeguda socialment i legalment –cobertura normativa, desgravació d'impostos...– i que la xarxa integrés

BIBLIOGRAFIA

REFERENT TEÒRIC

Es considera *Man and Nature*, de George Perkins Marsh (1864), la primera obra que analitzà i sistematitzà el canvi ambiental a través de la pressió humana exercida sobre la vida animal i vegetal, les aigües i el sòl, emfasitzant els impactes de la deforestació.

ASENSIO, N.; COLLADO, H.; CORTINA, A.; PIETX, J., *Opcions per a la custòdia del territori en finques privades. Guia per a la propietat, Xarxa de Custòdia del Territori, Fundació Territori i Paisatge, Manlleu, 2002*.

BASORA, X. (COORD.); GORDI, J.; SABATÉ, X.; VICENTE, E., *Oportunitats per a la Custòdia del Territori als Municipis. Guia pràctica per a ajuntaments i entitats locals, Xarxa de Custòdia del Territori, Fundació Territori i Paisatge, Tremp, 2005*.

GONZÁLEZ, R. (COORD.), *Processos participatius en la gestió d'espais naturals, Fundació Jaume Bofill, Barcelona, 2000*.

DEPARTAMENT DE MEDI AMBIENT, «Guaret faunística», *Butlletí del Pla Estratègic de la Caça, 7*, Departament de Medi Ambient i Federació Catalana de Caça, Barcelona, 2002.

PIETX, J., «La custòdia del territori, una filosofia de participació de la societat en la conservació del territori», ponència de la *Jornada d'Espais naturals locals: criteris i plans de gestió*, Montesquiú, 2000.

PIETX, J.; MITCHELL, B., «Regiment de la cosa natural. La custòdia del territori. L'aplicació a Catalunya de les noves tècniques nord-americanes de protecció de la natura i el paisatge en propietats privades», *Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural*, 66, pp. 141-150, Barcelona, 1998.

SENDRA, J., «Contracte de Riu: cas del riu Noguera Pallaresa entre la presa de Tàrragona i Pla de Palau», comunicació, III Reunió de la Xarxa de Custòdia del Territori, Tremp, 2003.

«En les grans infraestructures vials cal cercar compensacions: cada petita pèrdua de territori s'ha de compensar per un altre territori que caldrà preservar.»

el màxim de gent i entitats, amb molts més acords de custòdia, de forma que, a la manera d'un lobby, pogués exercir certa pressió allà on calgui. Aconseguir aquest reconeixement i desenvolupament legal, econòmic i social comportarà una major consciència ecològica sobre el territori i la gent. La XCT ha de ser tinguda en compte a nivell institucional en tot moment, com passa ara per exemple amb la nova Llei de biodiversitat, el Pla general de boscos..., i el paper que hi juga la custòdia, però la XCT no podria tirar endavant res sense la voluntat i la responsabilitat dels seus membres. Penso, també, que pel fet que a la natura s'hi arriba –es transporta– a través de la cultura, caldria fer més llaços amb tot el nostre món cultural; a la IV reunió de la XCT es va insistir en aquest punt: que el patrimoni natural també és patrimoni cultural, i a la inversa, i que el territori té tot de valors immaterials (inabastables estadísticament) que cal preservar també.